

«ώραιο μπαλόνι», κάτι σαν «ώραιο εκκλησάκι». Και τούτο, βέβαια, γιατί πέφτουν όλα σήμερα σ' ένα τον κόσμο, πέφτει ελάκερο το οικοδόμημα της ως τώρα Ιστορίας, πέφτει και η δλη αλήθεια των νεοελλήνων, η αλήθεια που κάνει σήμερα το χτεσινό ακόμη Σολωμό να φαίνεται σαν κάτι το απομόναχο, σαν κάτι το έρημιασμένο, «σπίθα μικρή και μακρινή σε φοβερό σκοτάδι»...

ΡΑΛΛΗΣ ΚΟΨΙΔΗΣ

Τόν Σολωμό, βασικό στοιχείο της εθνικής μας μνήμης, τον καπηλεύτηκαν οι νεοδάρβαροι της χώρας μας όσο τίποτ' άλλο. Κλαίγαμε όλα αυτά τα χρόνια της δουλείας, ν' άκοιμε τον εθνικό του ύμνο, τον ύμνο της ελευθερίας να παίζεται μπροστά στους δολοφόνους της, να τον τραγουδάνε απ' τα επίσημα φερέφωνα τους, αυτό που σάρκαζαν την ελευθερία κατόμουτρα στα πρόσωπα των Έλλήνων.

Ο Σολωμός λοιπόν είναι δίδαγμα. Η Τέχνη ελόκληρη είναι δίδαγμα ελευθερίας. Γιαυτό ο τεχνίτης στον κάθε είδος φασισμό έλεος δέν έχει. Κι' αυτοί που στις εθνικές έορτές έβγαζαν δεκάρικες, γιαυτόν, ύμνολογίες, πιά τον πατούσαν στον λαϊμό αν θ' εξακολουθούσε και στις στιγμές μέρες τους, να λέει εκείνα τα περι ελευθερίας των Έλλήνων. Τα λόγια αυτά είναι καλά και άνεκτά μοναχά αν ύστερα από την κατάλληλη δασκαλιστική επανάληψη, χάσουν το νόημα και την ούσια τους, και τότε μπορεί να γίνουν και προμετωπίδες σε κείμενα που είναι ύβρεις στην βασική μας θεότητα: την Έλευθερία των Έλλήνων.

N. Γ. ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ

Από το διέλλιο «Αρχειον» του Ν.Γ. ΠΕΝΤΖΙΚΗ, Μέρος δ', Έρμάριο ένα, Φάκελλος τρία, Έδάφιο 2:

«Δείχνει (ό φυλακισμένος επί μακρά σειρά ετών) σταθερή προτίμηση για το Σολωμό, που τον δοιθα να πλάσει μιá ιδανική μορφή κόρης. Είναι ή ίδια ή «Φεγγαροντυμένη», αλλά με τελείως γνωστή, συγκεκριμένη μορφή. Το ότι ή μορφή της λογικής διατύπωσης πιάνει στο Σολωμό, του επιτρέπει εύκολότερα να ντύνει αυτό που επιθυμεί και φαντάζεται στο κενό του άέρα. Με τα ποιητικά λείψανα και έρείπια, που απαλλάσσουν το νοΐ από κάθε συζήτηση και προσωπική αντίδραση, αντίκρισε κάτι το ολοκληρωμένο, χαρίζοντάς του άπλές στιγμές ποιότητας και έντασης, πολύτιμα πετράδια για την επένδυση των προσωπικών του λογισμών. Σημειώνει (ό ε γ κ ά θ ει ρ κ τ ο ς σ τ ο π ρ ο σ ω π ι κ ό τ ο υ τ ε τ ρ ά δ ι ο) ότι ο Σολωμός είναι γι' αυτόν, ότι ο «Οσιος Ύψισμός για την Οσία Μαρία την Αίγυπτία, που στην έρημο είχε απομεινεί από τις τύψεις, έν' ακαθόριστο σε όρια σύννεφο, που μόνο χάρις στο ράσο του ιεροΐ πατρός που φόρεσε, έλαβε ύπόσταση ανθρώπινη αξιοθέαση την Άγια Κοινωνία. Και λίγο πιο κάτω τονίζει, ότι μόνο ή κοινότητα της στολής (σ τ ή ν π ε ρ ί π τ ω σ η Σ ο λ ω μ ο ΐ ή λ α λ ι ά κ α ι ή γ ρ α φ ή) μεταξΐ ανθρώπων, άνοίγει τις πύλες του νυμφώνος».

Σημ. «Τόποις»: Αυτή την άπάντηση μιάς έστειλε ο Ν. Γ. Πεντζίκης και θελήσαμε να τη δημοσιεύσουμε.

ΚΩΣΤΑΣ ΤΑΧΤΗΣ

Όπως μ' όλες τις γνήσιες πνευματικές αξίες του τόπου μας, έτσι και με το Σολωμό, τον καπηλεύομαστε, άσελγοιμε πάνω στο πνευματικό σώμα του και στο ποιητικό του έργο, τονίζουμε πλευρές του που μιάς συμφέρουν, άποκρύπτουμε άλλες που νομίζουμε ότι ελάπτουν και μιάς και κείνον, άνακηρύσσουμε τους έαυτούς μας φιλάρεσκα πνευματικούς απογόνους του, και μόνο οι ελάχιστοι εκλεκτοί που, τηρουμέ-

νων όλων των αναλογιών, έχουν το πνευματικό ανάστημα του Σολωμού, δεν ασχολούνται ποτέ με το Σολωμό. Υποπτεύομαι ότι οι νέοι, απασχολημένοι, και δίκαια, με το καυτό παρόν, τον αγνοούν. Είναι κι αυτός μιά πνευματική αξία που καθιέρωσαν οι παλιότεροι τους, στους όποιους έχουν κάθε λόγο να μὴν έχουν καμιά εμπιστοσύνη. Δὲν ξέρω πὼς τὸν βλέπουν τὴ στιγμή αὐτὴ οἱ ἄλλοι τῆς δικῆς μου γενιάς — ὅσοι δὲν ἀσχολήθηκαν, εὐτυχῶς, γραπτὰ μὲ αὐτὸν καὶ τὸ ἔργο του. Ἐγὼ, προσωπικά, πέρ' ἀπ' τὰ ποιήματά του, πούχω πολλά χρόνια νὰ ξαναδιαβάσω, μὲ ἔξαιρεση μερικούς στίχους του πού ἀπαγγέλλω πότε-πότε νοσερά, τὸν βλέπω σὲν πρωτομάρτυρα τοῦ προδομένου ἄλλομονο ἀγώνα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν ἀληθινὸ ἑαυτὸ τῆς — τὸ θῆμα τῆς πρώτης, μεγάλης προδοσίας τῆς Ἑλλάδας ἀπ' τοὺς Ἑλληνας, πού, μὲ διάφορες μορφές, συνεχίστηκε καὶ συνεχίζεται ὡς τις μέρες μας. Τὸν βλέπω ὅμως καὶ σὰ σύμβολο μιᾶς ἀλήθειας στὴν ὁποία πιστεύω ἀκράδαντα: ὅτι ὑπάρχει δικαιοσύνη — ποιητικὴ δικαιοσύνη — πού, ἔστω κι ἂν ἔρχεται ἀργά, ἔστω κι ἂν οἱ ἴδιοι οἱ προδότες δὲν τὸ ξέρουν ἢ κάνουν πὼς δὲν τὸ ξέρουν, τοὺς τιμωρεῖ ἀμείλιχτα. Τὸ τραγικὸ εἶναι ὅτι τὴν τιμωρία αὐτὴ τὴν ὑφίστανται καὶ ὅσοι δὲν πρόδωσαν — οἱ ἀθῶοι, στὸ βαθμὸ πού μπορεῖ ποτὲ κανεὶς νὰ εἶναι ἀθῶος. Ἀναρωτιέμαι σὲ πόσους ἀπ' αὐτοὺς πού θ' ἀπαντήσουν στὸ ἐρώτημά σας, δι' ἡμᾶς τὴν ἐρεζὴ νὰ φωνάξω: πὼς τολμάτε, κύριε, καὶ δάξτε στὸ στήμα σας τὸ Σολωμό;...

ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Πολὺ φοδοῦμαι ὅτι ὁ Σολωμὸς δὲν ἀποτελεῖ ζωντανὴ παρουσία στὴν ἐποχὴ μας. Φταίει ἴσως τὸ κλασικορομαντικὸ ἔργο του πού δὲν μπορεῖ νὰ συγκινήσῃ πιά· φταίει ἴσως καὶ τὸ ὅτι σκαρτέψαμε καὶ δὲν ἔχουμε τὴν ἀγνότητα πού χρειάζεται γιὰ νὰ τὸν πλησιάσουμε.

Κι ὅμως τὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ ἔχει ἀκόμα νὰ μᾶς διδάξῃ πολλά: τὸ πάθος γιὰ τὴν τελειότητα («Ἐλευθεροὶ πολιορκημένοι»), τὴν ἀνεπανάληπτη ποιότητα τοῦ λυρισμοῦ του, τὴν αὐστηρὴ αὐτοκριτικὴ (ὅπως στὴν «Ὀδὴ στὸν Λόρδο Πύρρινα»), τὸν ἔξοχο λαϊκὸ λόγο («Ἡ γυναίκα τῆς Ζάκυνθος») καὶ νὰ μᾶς προσφέρει ὑπέροχους στοχασμούς, ἀληθινὲς ὑποθήκες, πού μποροῦν νὰ μᾶς δοθηθοῦν καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὴν τέχνη.

Α. ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ

Κύριο Σωκράτην Σκάρτην ἢ Σκαρτῆν Σμόρνης 147 Πάτραι
Κύριε Σκάρτη ἢ Σκαρτῆ,

Ἔλαβα τὸ ἔξαλλο γράμμα σας πού δὲν εὐχαίνει κανένα νόημα ἀπὸ τίς δύο πρῶτες παραγράφους, ἔτσι συβιλλικὰ πού εἶναι διατυπωμένο κι' ἀρχίζω ν' ἀμφιβάλλω γιὰ τὸν πλήρη ἔλεγχον πού τυχὸν μπορεῖ νὰ ἔχετε γιὰ τὰ συμβαίνοντα γύρω σας.

Γιὰ τὴν ἐπιμονὴν σας στὸ θέμα τοῦ Σολωμοῦ, κυτᾶτε νὰ ὁρῆτε ἄλλα κορτίδα νὰ φᾶνε τὸ τυρί πού ἔχετε δάλει στὴ φάκας σας. Δόξα τῷ θεῷ, στὴν χώρα μας ὑπάρχουν ἑκατοντάδες φιλόδοξοι πού θὰ συνδράμουν στὴν κατασκευή ἑνὸς τεύχους σας, μιά ὅπως διαδόθηκε ἐδῶ ΔΕΝ ἔχετε πιά ὕλη καὶ καταφεύγετε πρὸς τέτοια κόλπα δημιουργίας ὕλης. Ἐγὼ ΑΡΝΟΥΜΑΙ (ἔχω ἕναν μικρὸν Σμαράκη μέσα μου) καὶ δὲν ἀπαντῶ σὲ τόσο καθαρὲς φάκας, ὅταν μάλιστα ἔχουν καὶ περιθώρια ἀπαντήσεων τόσο ἀπὸ πλευρᾶς χώρου ὅσο καὶ ἀπὸ πλευρᾶς... λεξιλόγιου. Ἔτσι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τῆς σιωπῆς μου αἰσθάνομαι ὅτι σὴν τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ καθωσπρέπει περιόδικου σας πού μόνο ὁ νεορομαντικο-μυθολογικὸς τίτλος του μοῦ προσεφεί ἀηδία.

Νάστε καλά καὶ νὰ γράψετε
εὐτυχισμένος